

**NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W POZNANIU**

LPO-41010-8-97

Nr ewid. 45/97/P/97/078

**INFORMACJA
O WYNIKACH KONTROLI REALIZACJI
PRZEZ GMINY ZADAŃ W ZAKRESIE
OCHRONY ŚRODOWISKA
W WOJEWÓDZTWIE POZNAŃSKIM**

SPIS TREŚCI

1.	CZĘŚĆ OGÓLNA.....	3
1.1.	Charakterystyka kontroli	3
1.2.	Synteza ustaleń kontroli oraz ocena kontrolowanej działalności	4
2.	CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	5
2.1.	Charakterystyka stanu prawnego	5
2.2.	Istotne ustalenia kontroli	7
3.	DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	15

1. CZĘŚĆ OGÓLNA

1.1. Charakterystyka kontroli

Nr kontroli: P/97/78

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu przeprowadziła w okresie styczeń-kwiecień 1997 r. kontrolę realizacji przez gminy zadań w zakresie ochrony środowiska. Kontrolą objęto lata 1994-1996 zaś w odniesieniu od oczyszczalni ścieków lata 1991-1996.

Celem kontroli była ocena działań realizowanych przez gminy w zakresie ochrony środowiska ze szczególnym uwzględnieniem:

- działań mających na celu zmniejszenie uciążliwości i degradacyjnego wpływu ścieków oraz odpadów komunalnych,
- działań inwestycyjnych i organizacyjnych poprawiających stan środowiska,
- efektywnego wykorzystania oczyszczalni ścieków,
- tworzenia i wykorzystania gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

NIK Delegatura w Poznaniu nie prowadziła wcześniej kontroli w wyżej wymienionym zakresie.

Kontrolę przeprowadzono w Urzędzie Miejskim w Gnieźnie i Urzędzie Gminy w Czerwonaku oraz w:

- Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji w Śremie,
- Zakładzie Komunalnym w Pobiedziskach,
- Spółce z o.o. Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne w Kórniku,
- Urzędzie Miasta i Gminy oraz Zakładzie Oczyszczania Miasta w Swarzędzu

Tematyka kontroli w poszczególnych jednostkach obejmowała realizację m.in. następujących zadań:

- a) w Urzędzie Miejskim w Gnieźnie i Urzędzie Gminy w Czerwonaku, stan infrastruktury technicznej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami oraz budowę nowych i rozbudowę istniejących urządzeń ochrony środowiska, organizacyjno-prawną formę wykonywania zadań, podejmowane działania dla likwidacji nielegalnych wysypisk i uciążliwości emisji zanieczyszczeń powietrza ze źródeł o niskich emitatorach, nadzór i kontrolę przestrzegania przepisów ochrony środowiska, gospodarowanie środkami gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

- b) w jednostkach obsługujących wodociągi i kanalizację stan infrastruktury technicznej poboru i zaopatrzenia w wodę oraz usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, ważność pozwoleń wodnoprawnych oraz przestrzeganie określonych w nich warunków korzystania z wód i odprowadzania ścieków, rzetelność i terminowość przekazywania wojewodzie informacji stanowiących podstawę do naliczania opłat za szczególne korzystanie z wód a ponadto regulowanie opłat za pobór wody i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi oraz kar pieniężnych nałożonych za nieprzestrzeganie warunków szczególnego korzystania z wód.
- c) w Urzędzie Miasta i Gminy w Swarzędzu i jednostkach realizujących zadania w zakresie utrzymania czystości i składowania odpadów komunalnych status prawny składowisk odpadów, stan infrastruktury i wyposażenia w urządzenia składowisk odpadów, usuwanie odpadów z terenów nieruchomości, ulic, placów i dróg publicznych.

W trakcie kontroli nie zaszła potrzeba współpracy z organami kontroli, rewizji i inspekcji, działającymi w administracji rządowej i w samorządzie terytorialnym. Nie wystąpiły również przypadki odmowy podpisania protokołu kontroli.

1.2. Synteza ustaleń kontroli oraz ocena kontrolowanej działalności

Na terenie kontrolowanych gmin zadania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami realizowały jednostki komunalne, a w gminie Czerwonak także przedsiębiorstwo państwowe oraz podmioty prywatne.

Na koniec 1996 r. na terenie gmin: Gniezno, Czerwonak, Pobiedziska, Śrem i Kórnik eksploatowano łącznie 36 komunalnych ujęć wody. Dla 20 ujęć wody użytkownicy posiadali ważne pozwolenia wodnoprawne na pobór wody oraz eksploatację urządzeń, dla dalszych 10 posiadali pozwolenia wodnoprawne tylko na pobór wody a pozostałe 6 ujęć eksploatowano bez pozwoleń wodnoprawnych.

W Kórniku ujęcia wody, dla których posiadano pozwolenia wodnoprawne, eksploatowano z naruszeniem warunków tych pozwoleń.

Ścieki z terenu Gminy Czerwonak odprowadzane były do zlokalizowanych na jej terenie oczyszczalni ścieków eksploatowanych przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Poznaniu.

Kontrolą objęto mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków w Gnieźnie, Śremie, Pobiedziskach, Kórniku oraz eksploatowane przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie oczyszczalnie ścieków w Bodzyniewie i Kiełczyńku.

W 1996 r. przepustowość oczyszczalni wykorzystywana była od 25,7% (Pobiedziska) do 127,4% (Śrem - część biologiczna). W badanym okresie przepustowość oczyszczalni w Kórniku zwiększono o 100% (do 800 m³/d) natomiast w Gnieźnie ograniczono o 22,7% (do 24000 m³/d).

We wszystkich oczyszczalniach ścieków, za wyjątkiem oczyszczalni w Kórniku, uzyskano poprawę redukcji zanieczyszczeń (zawiesiny i BZT₅). Dla oczyszczalni w Kórniku brak było danych w tym zakresie, ponieważ jej użytkownik nie prowadził kontroli odprowadzanych ścieków.

W wyniku kontroli Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu trzem użytkownikom oczyszczalni ścieków naliczono kary za nieprzestrzeganie warunków odprowadzania ścieków, które z powodu niskiej wysokości zostały umorzone.

Badanie gospodarki odpadami przeprowadzono na terenie gmin: Gniezno, Czerwonak, Pobiedziska i Swarzędz. Wszędzie tam zorganizowano składowiska odpadów komunalnych lub przystąpiono do budowy nowych. Podejmowano też działania mające na celu zbiórkę i gromadzenie odpadów na składowiskach oraz likwidację tzw. "dzikich" wysypisk odpadów, których według danych na dzień 31 grudnia 1996 r. było jeszcze 29.

Gminy Gniezno i Czerwonak realizację zadań proekologicznych finansowały głównie ze środków własnych. Środki z gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, ze względu na ich wielkość, wspomagały jedynie te działania. Na przykład w 1996 r. dochody tego funduszu w stosunku do budżetów wspomnianych gmin stanowiły odpowiednio 0,23% i 2,21%. Środki funduszy głównie wydatkowano na realizację zadań inwestycyjnych służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej.

2. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

2.1. Charakterystyka stanu prawnego

Stosownie do art. 70 ust. 4 i art. 71 ust. 4 ustawy konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawcą Rzeczypospolitej Polskiej oraz samorządzie terytorialnym¹ gminy jako podstawowe jednostki samorządu terytorialnego realizują zadania za pośrednictwem swoich organów

¹ Dz.U. Nr 84, poz. 426; zm. z 1995 r. Nr 38, poz. 184, Nr 150, poz. 729 i z 1996 r. Nr 106, poz. 488

stanowiących i wykonawczych, swobodnie określając w granicach ustaw swoje struktury wewnętrzne.

Art. 3 ust. 1 i art. 22 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym² stwierdzają, że o ustroju gminy stanowi jej statut, w którym określa się organizację wewnętrzną oraz tryb pracy rady i jej organów.

Art. 7 ust. 1 cytowanej ustawy stanowi, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania te (pkt 1) obejmują sprawy ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska, sprawy wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków, utrzymania czystości oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych (pkt 3), sprawy terenów rekreacyjnych (pkt 10), zieleni komunalnej i zadrzewień (pkt 12).

Szczegółowe określenie zadań dotyczących wodociągów i kanalizacji i prawnych form ich realizacji zawierają przepisy ustawy z dnia 24 października 1994 r. - Prawo wodne³ Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska⁴ w planach zagospodarowania przestrzennego w szczególności zapewnia się kompleksowe rozwiązanie problemów zabudowy miast i wsi, ze szczególnym zwróceniem uwagi m.in. na składowanie i unieszkodliwianie odpadów.

Art. 56 tej ustawy nakładał na organy gmin obowiązek zapewnienia warunków organizacyjnych i technicznych niezbędnych dla ochrony środowiska przed odpadami oraz dbałość o utrzymanie porządku i czystości na terenie objętym ich własnością. Zgodnie z obwieszczeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 maja 1997 r. nastąpiła utrata mocy obowiązującej obwieszczenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 21 marca 1994 r. w sprawie ogłaszania jednolitego tekstu ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, w zakresie odnoszącym się do ustalenia treści powołanego str. 56.

Art. 57 cyt. ustawy nakłada obowiązek utrzymania porządku i czystości na właścicieli i zarządców nieruchomości, użytkowników lokali, nieruchomości oraz obiektów

² jedn.tekst.Dz.U. z 1996 r. Nr 13, poz. 7 zm. Nr 58, poz. 261, Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 622, z 1997 r. Nr 9, poz. 43

³ Dz.U. Nr 38, poz. 230, zm. z 1975 r. Nr 17, poz. 94, z 1980 r. nr 3, poz. 6 z 1983 r. Nr 44, poz. 201, z 1989 r. Nr 26, poz. 139, nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, nr 39, poz. 222, z 1991 r. nr 32, poz. 131, nr 77, poz. 335, z 1993 r. Nr 40, poz. 183 z 1994 r. Nr 27, poz. 96, z 1995 r. Nr 47, poz. 243, z 1996 r. Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 47, poz. 299

⁴ jedn. tekst. Dz.U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196 zm. z 1995 r. Nr 90, poz. 446, Nr 132, poz. 622

przeznaczonych do celów handlowych, gastronomicznych, magazynowych i innych celów gospodarczych jak też obiektów przeznaczonych na cele użyteczności publicznej, kierowników budów - w stosunku do nieruchomości będących terenami budowy, jednostki organizacyjne użytkujące tereny służące komunikacji publicznej oraz organy gmin w stosunku do pozostałych terenów.

Po wejściu w życie z dniem 1 stycznia 1997 r. ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁵ omawianą problematykę regulują min. przepisy tej ustawy.

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym gminy mogą tworzyć jednostki organizacyjne i zawierać umowy z innymi podmiotami. Bez względu jednak na wybraną formę działalności organy gmin są odpowiedzialne za realizację zadań wyznaczonych przez ustawę, związanych z zaspokojeniem zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej.

Kwestie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej regulują przepisy rozdziału 2 w dziale V ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska. Środki gminnych funduszy służą finansowaniu ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Dochodami gminnych funduszy są wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych pobieranych i wymierzanych na podstawie ustawy i odrębnych przepisów. Dochodami tych funduszy mogą być ponadto wpływy z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej, dobrowolne wpłaty zakładów pracy, dobrowolne wpłaty, zapisy, darowizny osób fizycznych i prawnych oraz świadczenia rzeczowe i środki pochodzące z fundacji.

Środki gminnych funduszy przeznacza się na:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych,
- wspomaganie systemów kontrolno-pomiarowych stanu środowiska,
- zadania inwestycyjne i modernizacyjne służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej,
- urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień i parków wiejskich,
- przedsięwzięcia związane z gospodarczym wykorzystaniem oraz ze składowaniem odpadów,
- inne cele służące ochronie środowiska w gminie ustalone przez radę gminy.

⁵ Dz.U. Nr 132, poz. 622

2.2. Istotne ustalenia kontroli

2.2.1. Zróżnicowana była organizacyjno-prawna forma wykonywania zadań w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych a także usuwania i składowania odpadów komunalnych.

W mieście Gnieźnie zadania w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz usuwania i oczyszczania ścieków realizowało komunalne Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji natomiast zadania w zakresie usuwania i składowania odpadów komunalne Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej.

W gminie Czerwonak część urządzeń służących do zaopatrzenia w wodę wydierżawiono prywatnej firmie - Przedsiębiorstwu Inżynieryjno-Budowlanemu "MELIOPOZ" w Poznaniu oraz przedsiębiorstwu państwowemu - Zakładowi Produkcji i Usług Remontowo-Budowlanych "ZURBUD" w Owińskach - postawionemu ostatnio w stan upadłości. Przedsiębiorstwo "MELIOPOZ" zobowiązało się ponadto do konserwacji komunalnej przepompowni ścieków w Bolechowie.

Sieć wodociagową i kanalizacyjną w Koziegłowach Zarząd Gminy Czerwonak natomiast użyczył i oddał w bezpłatne użytkowanie komunalnemu Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji w Poznaniu. Obsługę gminnego wysypiska odpadów komunalnych zlecono Spółce cywilnej "Roboty Ziemne - G. Szymoniak i Spółka" w Poznaniu.

Na terenie gminy Śrem realizację zadań w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz oczyszczania ścieków powierzono komunalnemu Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji w Śremie. Przedsiębiorstwo to ponadto eksploatowało oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną w Kiełczyńku na terenie gminy Książ Wielkopolski.

W gminie Pobiedziska zadania w zakresie ochrony środowiska realizował Zakład Komunalny, będący jednostką budżetową gminy.

Zarząd Miasta i Gminy w Kórniku, wykonując uchwałę Rady Miasta i Gminy, utworzył Spółkę z o.o. - Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne, będącą następcą prawnym Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Kórniku oraz jednostki organizacyjnej Gminy - Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kórniku. Jedynym udziałowcem tej Spółki było miasto i gmina Kórnik.

Wysypisko odpadów dla miasta i gminy Swarzędz eksploatował i administrował komunalny Zakład Oczyszczania Miasta w Swarzędzu.

2.2.2. W grudniu 1996 r. na terenie gmin: Gniezno, Czerwonak, Pobiedziska, Śrem i Kórnik eksploatowanych było łącznie 36 komunalnych ujęć wody.

Dla 20 z nich użytkownicy posiadali pozwolenia wodnoprawne na pobór wody i eksploatację urządzeń, dla dalszych 10 tylko na pobór wody, a pozostałych 6 ujęć eksploatowali bez takich pozwoleń. I tak:

- Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gnieźnie dla wszystkich 4 ujęć wody posiadało ważne pozwolenia wodnoprawne na pobór wody i eksploatację urządzeń;
- w Urzędzie Gminy w Czerwonaku znajdowały się pozwolenia wodnoprawne na pobór wody i eksploatację urządzeń dla 4 spośród 5 ujęć wody. Dla ujęcia wody w Promnicach Wojewoda Poznański nie wydał pozwolenia wodnoprawnego. chociaż upłynęły ponad 2 lata od przesłania przez Zarząd Gminy operatu wodnoprawnego do Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu (pismo z dnia 10 stycznia 1995 r.);
- Zakład Komunalny w Pobiedziskach dla wszystkich 7 ujęć wody posiadał pozwolenia wodnoprawne na pobór wody ale tylko dla jednego pozwolenie na eksploatację urządzeń;
- Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie posiadało ważne pozwolenie wodnoprawne na pobór wody i eksploatację urządzeń dla wszystkich 8 ujęć wody;
 - Spółka z o.o. Wodociągi Kórnickie Usługi Komunalne w Kórniku spośród 12 ujęć wody 5 użytkowała bez pozwoleń wodnoprawnych na pobór wody i eksploatację urządzeń, a 4 bez pozwoleń wodnoprawnych na eksploatację urządzeń. Spółka nie w pełni przestrzegała warunki zawarte w posiadanych pozwoleniach wodnoprawnych. Nie prowadzono bowiem księzek wodomierzowych na ujęciach wody w Bninie, Gądkach, Koninku i Skrzynkach. Na ujęciu wody w Kamionkach książkę taką założono tylko dla wody uzdatnionej w październiku 1996 r., a na ujęciu wody w Kórniku w styczniu 1997 r. Książki eksploatacji ujęć wody prowadzono tylko na ujęciu w Kórniku i Bninie. Ponadto na ujęciu wody i stacji wodociągowej w Kamionkach i Koninku brak było instrukcji obsługi, zatwierdzonej przez Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu.

2.2.3. Gmina Czerwonak nie posiadała własnej oczyszczalni ścieków. Na terenie gminy zlokalizowano natomiast Centralną Oczyszczalnię Ścieków dla m. Poznania w Kozięglowach oraz oczyszczalnię ścieków w Szlachęcinie, eksploatowane przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Poznaniu. Ścieki z miejscowości

Czerwonak i Koziegłowy odprowadzane były do COŚ gdzie oczyszczano je tylko mechanicznie, a ścieki z północnej części gminy odprowadzano do oczyszczalni mechaniczno-biologicznej w Szlachęcinie. Średnio w grudniu 1996 r. do tych oczyszczalni odprowadzano łącznie 2963 m³/d ścieków, tj. o 164% więcej niż średnio w styczniu 1994 r. Wzrost ten spowodowany był zwiększeniem w tym okresie liczby gospodarstw domowych zamieszkałych w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych (spółdzielczych).

W Gnieźnie, Śremie, Pobiedziskach i Kórniku eksploatowane były gminne mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie eksploatowało ponadto od grudnia 1994 r. mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków w Bodzyniewie i Kiełczyńku.

Zdolność przepustową oczyszczalni ścieków i wykorzystanie tej zdolności w 1996 r. ilustruje poniższe zestawienie:

Lp.	Lokalizacja oczyszczalni ścieków	J.M.	Zdolność prze-przepustowa	Faktyczne wykorzystanie przepustowości	%	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
1.	Gniezno	m ³ /d	24.000	13.768	57,4	
2.	Śrem	“	14.400	4.574	31,7	część mechaniczna
		“	3.590	4.574	127,4	część biologiczna
3.	Kiełczynek	“	200	120	60,0	
4.	Bodzyniewo	“	50	61	122,0	
5.	Pobiedziska	“	2.000	515	25,7	
6.	Kórnik	“	800	290	36,2	

Eksploatowana od 1992 r. oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna w Gnieźnie o przepustowości 31.065 m³/d ścieków wykorzystana była w 50%. Redukowała ona wówczas zawiesinę i BZT₅ odpowiednio w 74% i 83%, tj. poniżej założeń (88% i 92%).

W 1995 r. przystąpiono do modernizacji technologii i obiektów części biologicznej oczyszczalni pod kątem usuwania związków biogenych. Wymagało to wydłużenia czasu przetrzymywania ścieków w kolejnych urządzeniach i ograniczało przepustowość technologiczną oczyszczalni do 24.000 m³/d, tj. o 22,7% oraz okresowo pogorszyło redukcję zanieczyszczeń. W 1996 r. rozpoczęto eksploatację 2 komór defosfatacji oraz zmodernizowano jedną komorę napowietrzania oraz komorę nityfikacji i denityfikacji. Poprawiło to redukcję zanieczyszczeń: zawiesiny do 86% i BZT₅ do 89%. Użytkownik oczyszczalni przewiduje, że po zakończeniu w 1997 r. modernizacji drugiej komory napowietrzania osiągnięte zostaną założone stopnie redukcji zawiesiny - 90% i BZT₅ - 94%.

Eksploatowana przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Śremie o przepustowości w części mechanicznej 14.400 m³/d i biologicznej 3.590 m³/d w roku 1996 wykorzystywana była odpowiednio w 31,7% i 127,4%.

W wyniku prowadzonej w latach 1994-1996 modernizacji oczyszczalni zwiększono stopień redukcji zanieczyszczeń: zawiesiny z 71,8% do 77% i BZT₅ z 67% do 71%. Rozwiązano też problem gospodarki osadowej. Osady ściekowe poddane procesowi fermentacji metanowej i odwodnione w prasie komorowej wykorzystywane są do rekultywacji składowiska odpadów.

W wyniku przeprowadzonej w 1985 r. przez Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska Zespół Terenowy we Wrocławiu kontroli gospodarki wodnościekowej m. Śremu Wojewoda Poznański decyzją z dnia 14 maja 1987 r. cofnął pozwolenie wodnoprawne na eksploatację oczyszczalni w Śremie.

Wskutek odwołania złożonego przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie, decyzją z dnia 24 października 1988 r. Minister Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych uchylił zaskarżoną decyzję w całości w sprawę przekazał organowi I instancji do ponownego rozpatrzenia. Wojewoda Poznański uznał tą decyzję i nie przeprowadził postępowania w sprawie, natomiast działania prawne podejmie po otrzymaniu opracowywanej dokumentacji dotyczącej modernizacji oczyszczalni ścieków.

Eksploatowana od grudnia 1994 r. przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Bodzyniewie w latach 1995-1996 redukowałą zanieczyszczenia zawiesiny w 80,9% i 92,1% oraz BZT₅ w 86,9% i 91,6%, tj. w stopniu wyższym niż zakładano (81% i 91%).

Eksploatowana przez to Przedsiębiorstwo od kwietnia 1994 r. oczyszczalnia ścieków w Kielczyńku nie uzyskiwała założonej redukcji zawiesiny (92,7%) i BZT₅ (98,7%). W latach 1995-1996 faktyczny stopień redukcji zanieczyszczeń wynosił odpowiednio: zawiesiny 89,8% i 88,5%, i BZT₅ - 90,9% i 79,6%.

W Pobiedziskach od początku eksploatacji mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków (1993 r.) uzyskiwano wyższą niż zakładano redukcję zawiesiny (98%) i BZT₅ (99%).

W Kórniku mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków Spółka Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne eksploatowała na podstawie uzyskanego w lipcu 1994 r. przez Zarząd Miasta i Gminy Kórnik pozwolenia wodnoprawnego, obejmującego jeden bioblok PS-400. Od 1995 r. włączono w proces technologiczny drugi bioblok PS-400, zwiększając przepustowość oczyszczalni z 400 m³/d do 800m³/d lecz nie podjęto kroków zmierzających do uzyskania pozwolenia na jego eksploatację. Spółka naruszając warunki pozwolenia wodnoprawnego nie przeprowadziła kwartalnych analiz odprowadzanych ścieków i z tego powodu nie dysponowała danymi o stopniu redukcji zanieczyszczeń.

Do czasu kontroli NIK Spółka nie przekazywała Wojewodzie Poznańskiemu informacji stanowiących podstawę do naliczenia opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych.

W latach 1994-1996 Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wymierzył trzem użytkownikom oczyszczalni ścieków (PWik w Śremie, Zakład Komunalny w Pobiedziskach, Spółka z o.o. Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne w Kórniku) kary pieniężne dobowe za naruszenie warunków wprowadzenia ścieków do środowiska. Ze względu jednak na niskie kwoty kar odstąpił od ustalenia łącznych kar pieniężnych.

2.2.4. Organy gmin tworzyły warunki do prawidłowego zagospodarowania odpadów i przeciwdziałania powstawaniu nielegalnych wysypisk.

Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Gnieźnie w sierpniu 1994 r. zaprzestało eksploatacji tymczasowego składowiska odpadów w Jelonku i przystąpiło do jego rekultywacji. Po tym czasie odpady były gromadzone w I kwaterze nowowybudowanego składowiska odpadów komunalnych w Lulkowie. Zarząd Miasta podjął też starania zmierzające do utworzenia składowiska odpadów przemysłowych. Od 1995 r. prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów.

Przystąpiono też do sortowania odpadów na składowisku. Ponadto przy wywozie odpadów z peryferyjnych dzielnic miasta stosowano preferencyjne ceny; prowadzono 3 razy w roku wywóz odpadów wielkogabarytowych i wspierano akcje porządkowe.

W gminie Czerwonak odpady składowano na wysypisku w Owińskach. Nie opracowano dla niego dokumentacji technicznej i nie wydano pozwolenia na budowę. Wysypisko to zlokalizowane jest w wyrobisku po starej żwirowni, stanowiącym lokalne zagłębienie bezodpływowe. Badania wód gruntowych w rejonie wysypiska wykazały, że są one skażone odciekami z wysypiska oraz bakteriologicznie. Zapobieżenie skażeniu wody gruntowej możliwe jest po zamknięciu i rekultywacji wysypiska.

W celu ograniczenia zagrożeń dla środowiska w lipcu 1993 r. Zarząd Gminy zawarł ze Spółką Cywilną "Roboty Ziemne G. Szymaniak i Spółka" w Poznaniu umowę o obsługę wysypiska odpadów komunalnych w Owińskach. Zgodnie z tą umową do obowiązków Spółki należy m.in. zabezpieczenie i uniemożliwienie składowania na terenie wysypiska odpadów przemysłowych oraz odpadów o nieznanym składzie. Ponadto od października 1995 r. przystąpiono do monitorowania środowiska gruntowo-wodnego w rejonie wysypiska.

W grudniu 1994 r. podjęte zostały czynności związane z budową nowego składowiska w sąsiedztwie już istniejącego. Koszt opracowania dokumentacji wyniósł 23 tys. zł. Po uzyskaniu w czerwcu 1996 r. pozwolenia na budowę składowiska odpadów komunalnych z wykorzystaniem popiołów podymnicowych Rada Gminy, uwzględniając stanowisko mieszkańców Owińsk, zobowiązała zarząd Gminy do rozpatrzenia zmiany jego lokalizacji.

Na terenie gminy Czerwonak usługi na rzecz mieszkańców w zakresie wywozu nieczystości stałych oraz prowadzenia odzysku surowców wtórnych świadczy Spółka z o.o. "Rethman-Sanitech-Poznań" w Poznaniu.

W gminie Pobiedziska prowadzono budowę składowiska odpadów we wsi Borówko. W lipcu 1996 r. przekazano do eksploatacji uszczelnioną i obwałowaną kwaterę I, przygotowaną do składowania odpadów. Przyjmowano tam jednak odpady bez sortowania, a także zaliczone do niebezpiecznych - odpady sanitarne, opakowania po środkach fitosanitarnych i chemicznych.

W Gminie w 1996r. wprowadzono, w wyniku referendum, podatek od wywozu nieczystości. W rezultacie tego na gminne składowisko trafiło o 39,7% odpadów więcej niż w 1995 r.

Na terenie m. Swarzędza eksploatowane jest bez pozwolenia wysypisko odpadów komunalnych. Wysypisko to szkodliwie oddziałuje na rzekę Cybinę, oraz jezioro Swarzędzkie i Malte. Ponadto jest zlokalizowane przy trasie A-2 i w bliskim sąsiedztwie domków jednorodzinnych. Jego likwidacja przebiega jednak opieszale. Ustalone przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Poznaniu, w oparciu o wyniki kontroli, terminy opracowania niezbędnych dokumentacji nie były przez Zarząd Miasta i Gminy Swarzędz dotrzymywane. Zarząd dysponował zatwierdzoną przez Wojewodę Poznańskiego dokumentacją hydrologiczną, określającą warunki hydrologiczne w rejonie wysypiska oraz projektem prac geologicznych związanych z monitorowaniem środowiska wód podziemnych w rejonie wysypiska. Zarząd nie posiadał projektu technicznego zabezpieczenia środowiska przed szkodliwym oddziaływaniem wysypiska, jak również projektu rekultywacji wysypiska.

Równocześnie z czynnościami związanymi z likwidacją wysypiska w Swarzędzu podejmowane były działania zmierzające do zorganizowania składowiska odpadów komunalnych w Rabowicach. W grudniu 1996 r. przekazano do Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu dokumentację techniczno-kosztorysową składowiska w celu uzgodnienia. Do czasu zakończenia kontroli NIK dokumentacja ta nie została uzgodniona.

W latach 1994-1996 na terenie gminy Pobiedziska zlikwidowano 39 tzw. "dzikich" wysypisk, na terenie Gniezna 4, a na terenie gmin: Czerwonak i Swarzędz po 2 takie wysypiska.

Nadal jednak na terenie wymienionych wyżej gmin zlokalizowanych było odpowiednio 16, 7, 3 i 3 nielegalnych - "dzikich" wysypisk odpadów.

2.2.5. W kontrolowanych gminach podejmowano działania dla ograniczenia uciążliwości emisji zanieczyszczeń powietrza ze źródeł o niskich emitorach (kominach).

W Gnieźnie w latach 1994-1996 zmniejszono liczbę lokalnych kotłowni z paliwem tradycyjnym z 39 do 14, a liczbę budynków do których dostarczono ciepło z tych kotłowni ze 102 do 60 w rezultacie rozbudowy przez Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Spółkę z o.o. sieci ciepłych 2 istniejących ciepłowni wraz z modernizacją węzłów ciepłych. Obok kotłowni PEC Spółka z o.o. na terenie Gniezna funkcjonują 34 kotłownie zakładowe, 22 kotłownie związków wyznaniowych i 3360 kotłownie prywatne. Decyzje o dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń posiadają natomiast tylko kotłownie zakładowe i 19 kotłowni prywatnych.

W gminie Czerwonak w tych samych latach liczba lokalnych kotłowni z paliwem tradycyjnym zwiększyła się z 1 do 3, a liczba budynków ogrzewanych przez kotłownie z 2 do 5. W gminie realizowano gazyfikację kolejnych wsi, zgodnie z koncepcją opracowaną w 1992 r. Według szacunków w dniu 31 grudnia 1996 r. liczba gospodarstw domowych wykorzystujących do palenia i ogrzewania paliwo tradycyjne wynosiła 2000, zaś wykorzystujących gaz lub energię elektryczną do palenia 2500 i do ogrzewania 500.

Niekorzystnym sygnałem odnotowanym w gminie było ograniczenie przez gospodarstwa domowe gazu do ogrzewania i przechodzenie na ogrzewanie węglem ze względów ekonomicznych.

2.2.6. W ramach nadzoru i kontroli pracownicy Urzędu Miejskiego w Gnieźnie w latach 1994-1996 przeprowadzili m.in. 54 kontrole gospodarki wodnościekowej, w wyniku których odłączono 24 szamb od kanalizacji deszczowej lub rowów melioracyjnych; 79 kontroli wycinki drzew, kierując dwie sprawy do prokuratora, 51 kontroli emisji zanieczyszczeń do atmosfery, w wyniku których 12 użytkowników emitorów opracowało operaty ochrony powietrza atmosferycznego.

W tych samych latach pracownicy Urzędu Gminy w Czerwonaku przeprowadzili 28 kontroli dotyczących zanieczyszczeń ściekami, 6 zanieczyszczeń powietrza, 11 zniszczeń zieleni i 6 zanieczyszczeń odpadami.

W wyniku tych kontroli Wójt Gminy Czerwonak wydał 4 decyzje i 5 zarządzeń pokontrolnych zobowiązujących sprawców zanieczyszczeń do ich usunięcia. Ponadto trzema decyzjami Wójt Gminy obciążył sprawców wycinki drzew i krzewów karami pieniężnymi o łącznej wysokości 151,1 tys. zł, które zasiliły dochody gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

2.2.7. Gospodarowanie środkami gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej przez organy samorządowe w Gnieźnie i Czerwonaku nie budziło zastrzeżeń.

W Gnieźnie dochody tego funduszu w latach 1994-1996 wynosiły odpowiednio 59 tys. zł, 53 tys. zł i 128 tys. zł. Kwoty te w stosunku do budżetów miasta stanowiły od 0,23% do 0,27%.

W Czerwonaku dochody tego funduszu w tym samym latach wynosiły odpowiednio 30 tys. zł, 213 tys. zł i 346 tys. zł. Kwoty te w stosunku do budżetów gminy stanowiły od 0,3% do 2,2%.

Środki funduszy głównie wydatkowano za zadania inwestycyjne służące ochronie środowiska, mianowicie w Gnieźnie w 1995 r. - 70 tys. zł i w 1996 r. - 60 tys. zł, a w Czerwonaku w latach 1994-1995 odpowiednio 141,3 tys. zł, 96,6 tys. zł i 199 tys. zł.

W Gnieźnie ponadto wydatkowano w 1994 r. na przedsięwzięcia związane z gospodarczym wykorzystaniem i składowaniem odpadów kwotę 42 tys. zł. oraz w 1996r. na urządzenie i utrzymanie terenów zieleni i zadrzewień kwotę 31 tys. zł.

W Czerwonaku natomiast na utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień i parków wiejskich wydatkowano w 1995 r. kwotę 2,2 tys. zł oraz w 1996 r. kwotę 18,1 tys. zł. W latach 1994-1996 w Czerwonaku na edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych wykorzystano łącznie 8,4 tys. zł, w tym w 1995 r. kwotę 5,6 tys. zł na finansowanie konkursu dla dzieci o młodzieży "Blżej ekologii", widowiska popularyzującego zagadnienia ochrony środowiska, turnieju ekologicznego "Poznajemy, sadzimy i chronimy drzewa i krzewy" oraz wycieczki pod hasłem "Poznajemy drzewa".

3. DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

O wynikach kontroli informowano na bieżąco kierowników skontrolowanych jednostek. Po zakończeniu kontroli w 6 jednostkach przeprowadzono narady pokontrolne, Zrezygnowano z organizacji narady po kontroli Zakładu Oczyszczania Miasta w Swarzędzu. Do kierowników wszystkich 7 kontrolowanych jednostek wystosowano wystąpienia pokontrolne. W wystąpieniach wynioskowano m.in. o:

- uzyskanie brakujących pozwoleń wodnoprawnych na eksploatowane ujęcia wody i oczyszczalnie ścieków,
- przestrzeganie warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych na pobór wody oraz na eksploatację urządzeń ujęć wody,
- kontynuowanie działań prowadzących do zwiększenia stopnia oczyszczania ścieków,
- likwidację nielegalnych wysypisk odpadów,
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom oddziaływania na środowisko wysypisk odpadów komunalnych.

W sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych nie zgłoszono zastrzeżeń.